

Sygn. akt II CSK 619/18

POSTANOWIENIE

Dnia 6 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa K. K.
przeciwko W. S. i M. S.
przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w S.
o ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 czerwca 2019 r.,
na skutek skarg kasacyjnych pozwanej M. S. i pozwanego W. S.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 25 kwietnia 2018 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skarg kasacyjnych do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanej M. S. na rzecz powódki K. K. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelacje pozwanych W. S. i M. S. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 12 października 2017 r. uwzględniającego powództwo K. K. o stwierdzenie nieważności umów zawartych między pozwanymi dotyczących ustanowienia rozdzielności majątkowej małżeńskiej, podziału majątku wspólnego oraz darowizny nieruchomości.

W motywach rozstrzygnięcia wskazał, że nie podzielił zarzutu apelujących, co do niewłaściwego zastosowania przez Sąd Okręgowy art. 58 § 2 k.c. przez przyjęcie, że okoliczności przedstawione przez powódkę dają podstawę do uznania, że umowy zawarte pomiędzy pozwanymi są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, co ma przesądzać o ich nieważności, podczas gdy prawidłowa - zdaniem apelujących - ich ocena powinna skłonić do wniosku, że umowy były zawarte z pokrzywdzeniem wierzycielki, co przesądza o zastosowaniu art. 59 lub też art. 527 k.c. Sąd Apelacyjny zaznaczył, że w orzecznictwie wyrażano wielokrotnie pogląd, że wzgląd na ochronę interesów osób trzecich może uzasadniać uznanie czynności prawnej za nieważną z powodu jej sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) mimo tego, że jednocześnie zachodzą przesłanki pozwalające uznać czynność za bezskuteczną na podstawie art. 527 lub art. 59 k.c. Za taką jednak oceną muszą przemawiać szczególne okoliczności, leżące poza zakresem działania przepisów art. 527 i n. k.c., co miało miejsce w okolicznościach sprawy.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargami kasacyjnymi przez pozwanych. Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany W. S. i pozwana M. S. wskazali, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne w postaci konieczności odpowiedzi na pytanie: czy w sytuacji dokonania przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela, wierzyciel ma dowolność w wykorzystaniu instytucji prawnych, tj. umożliwiających stwierdzenie nieważności na podstawie art. 58 § 2 k.c. oraz uznania czynności za bezskuteczną na podstawie art. 59 i art. 527 k.c., czy też możliwości takiego wyboru nie ma i zastosowanie znajduje tylko ochrona wierzyciela w ramach art. 59 i art. 527 k.c., zaś stosowanie

art. 58 § 2 k.c. dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy naruszenie zasad współzycia społecznego nie wynika wyłącznie z działania dłużnika w celu pokrzywdzenia wierzyciela.

Pozwana M.S. dodatkowo wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jako oczywiście uzasadnionej. Jej zdaniem zgromadzone w aktach sprawy materiały dowodowe oraz ustalenia faktyczne poczynione przez Sądy obu instancji, a także treść przepisów uzasadniających zasady ochrony wierzyciela przed działaniami niełojalnego dłużnika prowadzi do wniosku, że jedynym słusznym wnioskiem Sądów obu instancji powinno, być przyjęcie, że roszczenia powódki nie można rozpatrywać na podstawie art. 58 § 2 k.c. Uzasadnienie pozwu wyraźnie bowiem było oparte o zarzut, iż czynności prawne dokonane przez pozwanych miały na celu pokrzywdzenie wierzyciela w osobie powódki, a takie uzasadnienie nakazuje stosować albo art. 59 k.c. albo art. 527 k.c., które ustawodawca przewidział, jako jedyny sposób ochrony praw wierzyciela przed czynnościami dokonanymi z jego pokrzywdzeniem. W przypadku zaś prawidłowego zastosowania art. 59 k.c. lub art. 527 k.c. przez Sąd Apelacyjny w [...], konieczne było stwierdzenie, że powódka uchybiła terminom przewidzianym w tych przepisach do dochodzenia swoich roszczeń, co z kolei uzasadniało oddalenie powództwa w całości.

W odpowiedzi na skargi kasacyjne pozwanych Prokurator Prokuratury Okręgowej w S. wniósł o odmowę przyjęcia ich do rozpoznania.

Powódka w odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanej M.S. wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398 § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy w danej kwestii wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 976/14, nie publ.).

Wniosek o przyjęcie skarg kasacyjnych do rozpoznania nie spełnia tych wymagań.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że bezwzględna nieważność czynności prawnej jest jedną z form jej wadliwości, która następuje z mocy prawa i z chwilą z jej podjęcia. Przewidziana w art. 58 k.c. nieważność ma ogólny charakter i odnosi się do wszystkich czynności prawnych. Sankcja nieważności, jako najdalej idąca, pochłania inne sankcje, nie dochodzi do zbiegu norm. Poza nią czynność prawna może być dotknięta sankcją nieważności (wzruszalności) względnej (np. art. 84 k.c.), bezskuteczności zawieszony (np. art.

103 k.c.) oraz bezskuteczności względnej (art. 59, art. 527, art. 1024 k.c.). Wskazano, że sankcja nieważności bezwzględnej niejako wyprzedza i zarazem konsumuje sankcję względnej bezskuteczności, przewidzianą w art. 527 § 1 k.c. i 59 k.c. Jednak do uznania czynności prawnej za nieważną niezbędne jest wykazanie dalszych okoliczności świadczących o sprzeczności umowy z zasadami współżycia społecznego, leżących poza zakresem działania art. 527 k.c. i 59 k.c. (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 1993 r., II CRN 94/92, Wok. 1993, nr 6, str. 4, z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 902/99, nie publ., z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 101/05, nie publ., z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 530/06, nie publ., z dnia 31 stycznia 2008 r., II CSK 391/07, nie publ., z dnia 24 lipca 2009 r., II CSK 124/09, nie publ., z dnia 7 października 2011 r., II CSK 3/11, nie publ., z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 261/10, nie publ., i z dnia 12 grudnia 2013 r., V CSK 584/12, IC 2015, nr 7-8, str. 36). Nie zachodzi zatem potrzeba kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym zakresie.

Podniesione przez skarżących wątpliwości dotyczące wzajemnej relacji art. 58 § 2, art. 59 i art. 527 k.c. nie mają charakteru istotnego zagadnienia prawnego, lecz sprowadzają się do kwestionowania zasadności stosowania art. 58 § 2 k.c. w okolicznościach sprawy. Bogactwo stanów faktycznych, implikujące niuansowanie oceny prawnej w zakresie możliwości kwalifikowania postępowania dłużników, jako realizujących wymogi art. 58 § 2 k.c., w tego rodzaju sprawach przez sądy powszechne, nie stanowi problemu prawnego powstałego na tle konkretnych przepisów prawa, których rozstrzygnięcie niezbędne dla sprawy, stwarza realne i poważne trudności, przekraczające poziom występujący zwykle w przypadku każdego procesu decyzyjnego sądu orzekającego w konkretnej sprawie.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje,

że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym - a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, nie publ. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, nie publ.).

Argumentacja przedstawiona przez pozwaną nie wskazuje, by taka sytuacja miała miejsce w sprawie, w której wniesiono skargę. Z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, którą Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym jest związany (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że zaskarżone umowy zawarte zostały w warunkach przestępstwa (art. 300 § 2 k.k.) i zmierzały do udaremnienia roszczeń powódki, która doznała trwałych, nieodwracalnych schorzeń i znajduje się na pograniczu stanu wegetatywnego na skutek zaniedbań pozwanego, jako lekarza anestezjologii, potwierdzonych prawomocnych wyrokiem karnym (art. 156 § 2 k.k.). Kwalifikacja umów zmierzających do udaremnienia roszczeń wierzycielki (pokrzywdzonej czynem niedozwolonym pozwanego) zmierzających do zapewnienia jej środków do życia i zadośćuczynienia krzywdzie, jako nieważnych na podstawie art. 58 § 2 k.c., z uwagi na intensywność naruszenia podstawowych zasad etycznych obowiązujących w cywilizowanym społeczeństwie, w żadnym wypadku nie może być uznana za oczywiście bezzasadną.

Niezależnie od powyższego zarzuty, z którymi skarżąca wiąże oczywistą zasadność skargi, czyni jednocześnie przedmiotem zagadnień prawnych. Tymczasem, nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie istnieje zagadnienie prawne dotyczące wykładni określonych przepisów prawa i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia danych przepisów jest prosta i w związku z tym, ich naruszenie jest oczywiste, albo tak, że wykładnia ta rodzi istotne zagadnienie prawne, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, nie publ. i z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, nie publ.).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skarg kasacyjnych pozwanych do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego - na wniosek powódki sformułowany w odpowiedzi na skargę pozwanej M. S. - Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800 ze zm.).

jw